

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“НАРКОЛОГІЯ ТА ЗАЛЕЖНІ СТАНИ”
(для спеціалістів, магістрів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено старшим викладачем кафедри медичної психології та психокорекції *С. О. Лобановим*, доцентом кафедри медичної психології та психокорекції *Т. М. Вакуліч*

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції (протокол № 7 від 15.03.06)

Перезатверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції (протокол № 3 від 14.03.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Лобанов С. О., Вакуліч Т. М. Навчальна програма дисципліни “Наркологія та залежні стани” (для спеціалістів, магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 20 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Наркологія та залежні стани”, питання для самоконтролю, теми контрольних робіт, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вивченням залежностей, або адикцій (від англ. *addiction* – залежність), займаються такі науки, як психологія, соціологія, медицина. На рубежі двадцять першого століття на межі цих наук з'явилась нова наука – адиктологія, або наука про залежності. Сьогодні адиктологія вивчає такі види залежностей: хімічні – наркотична адикція (включаючи токсикоманію), алкогольна і тютюнова адикції; нехімічні – комп'ютерні, ігрові (включаючи й комп'ютерні ігри), трудові залежності; маловідомі харчові, любовні та сексуальні залежності, залежності від людей, предметів та подій тощо. Адиктивна поведінка в цілому пов'язана з бажанням людини відійти від реального життя шляхом штучної зміни стану своєї свідомості. Фармакологічні (хімічні) залежності, такі як різні види наркоманій, алкоголізм, тютюнопаління, токсикоманія, передбачають регулювання свідомості та емоцій за допомогою хімічних речовин. При нехімічних видах залежностей універсальним фактором, що регулює стан свідомості та емоції, є певні дії, поведінка. Проте і хімічні, і нехімічні види залежностей мають певні спільні риси та механізми формування.

Широке поширення різних видів залежностей у країнах СНД та в Україні протягом останніх десятиліть робить проблему вивчення залежностей актуальною. За короткий проміжок часу наркоманія в Україні досягла рівня країн Європи. Зростання частоти захворювання на важкі хімічні види залежностей призводить до медичних наслідків у самих залежних та серйозних соціальних (поширення СНІДу, втрата працездатності особами молодого та середнього віку, їхня деградація) та юридичних (крадіжки, асоціальна поведінка наркоманів) наслідків. У зв'язку з актуальністю проблеми залежної поведінки вивчення дисципліни “Наркологія та залежні стани” має важливе значення для студентів-психологів медичного профілю.

Предметом дисципліни “Наркологія та залежні стани” є вивчення поняття залежної поведінки, закономірностей формування залежної поведінки в цілому та підходів до застосування психокорекційних заходів, спрямованих на подолання залежної поведінки.

Мета дисципліни “Наркологія та залежні стани” – підготувати студентів до практичної роботи з залежними особами, в якій мають впроваджуватися теоретичні надбання, індивідуальний підхід, внутрішня та зовнішня детермінація, практичні навички та вміння, сформовані протягом навчання.

Завдання курсу: ознайомлення студентів з поняттям, термінологією, клініко-феноменологічними проявами основних видів хімічної залежності; з основними психологічними механізмами формування залежностей; із загальною структурою психокорекційних підходів до подолання залежностей; формування у майбутніх спеціалістів розуміння напрямів застосування теоретичних знань у практичній діяльності.

Програма розроблена на основі сучасних підходів до розуміння залежної поведінки та з урахуванням Закону України “Про психіатричну допомогу” та Міжнародної класифікації хвороб 10 перегляду.

Подані у програмі питання для самоконтролю покликані зорієнтувати студентів на вивчення основних клініко-психологічних, соціальних і правових аспектів надання допомоги особам із залежністю від психоактивних речовин і становитимуть основу формування залізкових білетів з курсу “Наркологія та залежні стани”.

Відповідно до прийнятого в МАУП навчального плану програмою курсу “Наркологія та залежні стани” передбачено лекційні та семінарські форми занять, а також самостійна робота студентів під керівництвом викладача у вигляді самостійного опанування студентами теоретичного матеріалу з рекомендованої літератури та аналізу сучасних психологічних досліджень, поданих в останніх публікаціях.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **дисципліни** **“НАРКОЛОГІЯ ТА ЗАЛЕЖНІ СТАНИ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Основи наркології
1	Загальні питання наркології. Міждисциплінарні зв'язки наркології та медичної психології
2	Клінічні аспекти наркології. Основні наркологічні синдроми та стадії перебігу наркологічних захворювань
	Змістовий модуль II. Клініко-психологічні питання наркології
3	Характеристика окремих видів хімічних залежностей
4	Особливості розвитку та формування залежностей
5	Діагностичні та експертні аспекти роботи із залежними хворими. Патопсихологічні порушення при залежностях
6	Психологічні аспекти формування залежностей. Нехімічні види залежностей

1	2
	Змістовий модуль III. Психокорекція та реабілітація при залежностях
7	Загальні питання психокорекційної та реабілітаційної роботи
8	Огляд психологічних методів допомоги при залежній поведінці та напрямів реабілітації
9	Структура та зміст програм психокорекційної роботи з хімічно залежними хворими
Разом годин: 108	

ЗМІСТ **дисципліни**

“НАРКОЛОГІЯ ТА ЗАЛЕЖНІ СТАНИ”

Змістовий модуль I. Основи наркології

Тема 1. Загальні питання наркології. Міждисциплінарні зв'язки наркології та медичної психології

Історичні аспекти вживання психоактивних речовин. Сучасний стан наркології як прикладної науки. Актуальність проблеми алкоголізму і наркоманії в сучасному суспільстві у світі та Україні. Медико-соціальні аспекти зловживання хімічними речовинами. Організація наркологічної допомоги в Україні. Сучасні погляди щодо формування патологічної залежності від психоактивних речовин, роль біологічного та психологічного. Визначення понять “психоактивна речовина”, “наркотична речовина”. Визначення понять “вживання”, “зловживання”, “залежність”. Медичний, соціальний та юридичний критерії поняття наркоманія. Соціальний аспект проблеми алкоголізму та наркоманії. Етичні аспекти наркології. Поняття про епідеміологічно значущі види залежностей. Основні концепції розвитку наркотичної залежності (генетичні, поведінкові).

Література [4; 7; 14; 18–20; 25; 28; 29; 38; 48]

Тема 2. Клінічні аспекти наркології. Основні синдроми та стадії перебігу наркологічних захворювань

Клінічна характеристика залежностей в цілому (клініка, симптоми, синдроми, стадії, перебіг, діагностика, медикаментозне і немедикаментозне лікування, реабілітація). Синдром зміненої реактивності. Синдром психічної залежності. Синдром фізичної залежності. Вели-

кий наркоманічний синдром. Основні прояви абстинентного синдрому. Клінічні стадії розвитку залежностей. Загальний перебіг наркологічних захворювань: гостра інтоксикація, зловживання, синдром залежності, стан абстиненції, ускладнення. Медико-психологічні стадії розвитку залежностей.

Поняття відставленого абстинентного синдрому та його значення в реабілітації наркозалежних хворих. Психічні розлади внаслідок вживання наркотичних речовин.

Загальні особливості клінічного обстеження хворих із залежністю від психоактивних речовин. Особливості побудови клінічного обстеження з урахуванням виду залежності. Роль і місце додаткових методів обстеження у кваліфікації виду залежності і побудова медико-реабілітаційних заходів. Роль лабораторних методів обстеження в наркології. Роль фармакотерапії в лікуванні хімічно залежних осіб.

Роль осьового клінічного синдрому залежності, патологічного по-тягу до психоактивних речовин.

Література [6; 10; 17; 22–24; 31; 40; 42; 43; 46; 49–51]

Змістовий модуль II. Клініко-психологічні питання наркології

Тема 3. Характеристика окремих видів хімічних залежностей

Алкоголізм (клініка, діагностика, перебіг, стадії, реабілітація). Опійна наркоманія (клініка, діагностика, перебіг, стадії, реабілітація). Основні клінічні прояви опійної залежності. Загальні клінічні ознаки залежності від психостимуляторів. Політоксикоманії та інші види хімічної залежності. Гашишна залежність: поширеність, клініка, діагностика. Кокаїнова залежність: поширеність. Барбітурова залежність. Вживання стимуляторів. Нікотинізм. Обтяження хімічних залежностей соматичними видами захворювань, ВІЛ та СНІДом. Патопсихологічні та психопатологічні порушення при хімічних залежностях, обтяжених іншими психічними захворюваннями. Особливості лікування та реабілітації осіб з подвійними розладами. Застосування програм зменшення шкоди при поєднанні опійної наркоманії та ВІЛ (СНІДу).

Література [1–3; 6; 7; 12–14; 17–19; 26; 33; 48]

Тема 4. Особливості розвитку та формування залежностей

Етіопатогенетичні аспекти розвитку наркоманій. Біопсихосоціальна модель розвитку залежностей. Вікові, статеві та гендерні аспекти формування залежностей. Особливості формування залежності у жінок та їх терапія. Особливості формування залежності у дитячому й ранньому підлітковому віці. Особливості формування залежності у середньому та похилому віці. Особливості перебігу наркологічних захворювань у дитячому й ранньому підлітковому віці. Особливості перебігу наркологічних захворювань у середньому та похилому віці. Поняття психологічного дефіциту при залежностях.

Література [4; 10; 19; 36; 43; 46; 49–51]

Тема 5. Діагностичні та експертні аспекти роботи із залежними хворими. Патопсихологічні порушення при залежностях

Клініко-психологічна класифікація різних видів залежностей. МКХ-10. Положення хімічних і нехімічних залежностей у Міжнародній класифікації хвороб. Критерії клінічної діагностики хімічної залежності. Нехімічні залежності та їх види. Діагностика зловживання наркотичними речовинами. Методи патопсихологічної та клінічної діагностики наркотичної залежності та залежної поведінки. Приховані ознаки встановлення вживання індивідом психоактивних речовин. Експертиза алкогольного і наркотичного сп'яніння: показання, нормативно-правове обґрунтування. Судово-психіатрична експертиза: показання, нормативно-правове забезпечення. Правовий аспект проведення експертизи алкогольного та наркотичного сп'яніння. Використання лабораторних досліджень для здійснення експертизи сп'яніння. Правовий аспект проведення судово-наркологічної експертизи. Порядок направлення та показання для проведення судово-наркологічної експертизи. Процедура призначення хворим на алкоголізм та наркоманію примусових заходів медичного характеру. Патопсихологічні порушення при наркоманіях. Патопсихологічні порушення при алкоголізмі.

Література [1; 6; 8; 17; 31; 38; 43; 49; 51]

Тема 6. Психологічні аспекти формування залежностей. Нехімічні види залежностей

Роль та функції емоцій як психічного процесу. Поняття емоційної регуляції. Психологічні механізми формування залежної поведінки. Когнітивні особливості залежних осіб. Поняття про захисні механізми особистості. Стадії залучення до хімічної залежності. Особистості, що більш уразливі до розвитку залежностей. Поведінковий компонент при формуванні залежностей. Поняття протинаркотичного бар'єру. Зловживання наркотичними речовинами та родина. Ознаки початку формування залежності. Поняття співзалежності. Поняття про сприяння та несприяння хворобі. Особливості медико-психологічних порушень при алкоголізмі. Особливості медико-психологічних змін при опійній наркоманії. Соціальний аспект проблеми алкоголізму та наркоманії. Нехімічні види залежності. Класифікація нехімічних видів залежності. Поняття шкоди внаслідок формування нехімічних видів залежності. Поняття поведінкових патернів, характерних для нехімічних видів залежності. Інтернет-залежність як нехімічний вид залежної поведінки. Залежність від комп'ютерних ігор. Залежність від азартних ігор. Загальна характеристика особистісних рис, притаманних особам, схильним до нехімічних видів залежностей.

Література [3; 15; 16; 21; 30; 31; 34; 36; 38]

Змістовий модуль III. Психокорекція та реабілітація при залежностях

Тема 7. Загальні питання психокорекційної та реабілітаційної роботи

Сучасні концепції розвитку хімічних залежностей, психологічні наслідки залежності, перспективи одужання. Концепція хвороби (біологічний, психологічний, соціальний, духовний аспекти). Мішені та рівні психолого-психотерапевтичної дії у комплексній терапії наркологічних хвороб. Поєднання різноманітних медико-психолого-соціальних методів роботи з хворими та його роль. Медико-психолого-соціальні аспекти лікувально-реабілітаційної допомоги. Основні принципи організації медико-соціальної реабілітації наркологічних хворих. Необхідні умови ефективного функціонування реабілітаційної програми. Мультидисциплінарність (бригадність) соціо-реабілі-

таційної роботи із залежними. Принципи психолого-психотерапевтичної лікувальної та реабілітаційної роботи з жінками-наркоманами. Значення та організація роботи із співзалежними як чинник комплексної терапії залежних станів. Поняття терапевтичної інтервенції. Залучення до роботи залежного та співзалежних членів родини.

Література [5; 15; 16; 27; 36; 37; 42; 47]

Тема 8. Огляд психологічних методів допомоги при залежній поведінці та напрямів реабілітації

Роль і місце психолого-психотерапевтичної допомоги в комплексній терапії залежних станів. Види психолого-психотерапевтичної допомоги, показання до застосування. Поняття терапії залежностей, її складові. Реабілітація хворих на наркоманії. Види реабілітаційних програм, які застосовують при хімічних залежностях. Принципи побудови стаціонарного реабілітаційного центру. Огляд програми “12 кроків”. Когнітивно-поведінкова терапія та її роль у реабілітації наркозалежних. Замісні програми. Програми зменшення шкоди “Harm Redaction”. Принципи організації психотерапевтичного процесу. Мета і завдання психотерапевтичних впливів при залежності. Рациональна психотерапія: місце і роль у комплексній терапії залежних станів. Сугестивні методи психотерапії (гіпнотерапія, емоційно-стресова терапія, “кодування”, методики черезпредметного навіювання, аутогенна релаксація) у комплексній терапії залежних станів. Поведінкова психотерапія (умовно-рефлекторна, ситуаційний тренінг, психодрама та ін.), місце і роль у комплексній терапії залежних станів. Групова психотерапія в комплексній терапії залежних станів. Психоаналіз та подібні методи в комплексній терапії залежних станів. Сімейна психотерапія залежних станів. Терапія реабілітаційним середовищем. Соціальний аспект терапії зайнятістю. Духовно-орієнтовані технології.

Література [8; 9; 11; 21; 27; 32; 39; 44; 45; 47]

Тема 9. Структура та зміст програм психокорекційної роботи з хімічно залежними хворими

Структура психокорекційної програми, що містить 12-крокову програму. Правила роботи у психокорекційних групах та умови успішного функціонування психокорекційної групи. Психологічний зміст програми “12 кроків”. Капітуляція, ідентифікація, проблема

“дна особистості”, пошук допомоги. Поняття про рецидив хвороби. Заперечення, капітуляція, процес одужання. Захисні механізми особистості. Поняття видів шкоди від вживання хімічних речовин. Психологічні типи поведінки у групі. Врахування їх при організації групової психокорекційної роботи.

Активність пацієнта як одна з основних умов, що сприяє подоланню залежності. Способи підвищення мотивації до лікування. Моделі групової поведінки. Процеси групової динаміки. Критерії ефективності групового процесу. Типи лідерів та їх вплив на процеси групової динаміки. Характеристика ефективної групи. Групова психологічна корекція (структура побудови групових занять). Індивідуальна психологічна корекція (індивідуальні завдання для пацієнтів). Навички мікропсихологічного консультування. Методи конфронтації. Способи встановлення зворотного зв'язку. Самопочуття психотерапевта. Концепція самодопомоги як способу виходу із залежності. Цілі, завдання роботи груп самодопомоги “Анонімі алкоголіки”. Роль груп самодопомоги АА у процесі одужання. Поняття “ідентифікації”, “віри в одужання”. Основні принципи побудови психокорекційної програми. Структура, компоненти.

Література [11; 34; 35; 37; 39; 40; 44; 52; 53]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Історичні аспекти вживання психоактивних речовин.
2. Сучасний стан наркології як прикладної науки.
3. Медико-соціальні аспекти зловживання хімічними речовинами.
4. Організація наркологічної допомоги в Україні.
5. Сучасні погляди щодо формування патологічної залежності від психоактивних речовин, роль біологічного та психологічного.
6. Етіопатогенетичні аспекти розвитку наркоманій.
7. Біопсихосоціальна модель розвитку залежностей.
8. Визначення понять “психоактивна речовина”, “наркотична речовина”.
9. Визначення понять: “вживання”, “зловживання”, “залежність”.
10. Медичний, соціальний та юридичний критерії поняття “наркоманія”.
11. Соціальний аспект проблеми алкоголізму та наркоманії.
12. Поняття про епідеміологічно значущі види залежностей.
13. Основні концепції розвитку наркотичної залежності (генетичні, поведінкові, психологічні).

14. Клінічна характеристика залежностей в цілому (клініка, симптоми, синдроми, стадії, перебіг, діагностика, медикаментозне і немедикаментозне лікування, реабілітація).
15. Синдром зміненої реактивності.
16. Синдром психічної залежності.
17. Синдром фізичної залежності.
18. Великий наркоманічний синдром.
19. Основні прояви абстинентного синдрому.
20. Клінічні стадії розвитку залежностей.
21. Загальний перебіг наркологічних захворювань: гостра інтоксикація, зловживання, синдром залежності, стан абстиненції, ускладнення.
22. Медико-психологічні стадії розвитку залежностей.
23. Поняття відставленого абстинентного синдрому та його значення в реабілітації наркозалежних хворих.
24. Загальна характеристика психічних розладів внаслідок вживання наркотичних речовин.
25. Загальні особливості клінічного обстеження хворих із залежністю від психоактивних речовин.
26. Роль лабораторних методів обстеження в наркології.
27. Роль фармакотерапії в лікуванні хімічно залежних осіб.
28. Роль осового клінічного синдрому залежності, патологічного потягу до психоактивних речовин.
29. Алкоголізм (клініка, діагностика, перебіг, стадії, реабілітація).
30. Опійна наркоманія (клініка, діагностика, перебіг, стадії, реабілітація).
31. Основні клінічні прояви опійної залежності.
32. Загальні клінічні ознаки залежності від психостимуляторів.
33. Політоксикоманії та інші види хімічної залежності.
34. Загальна характеристика гашишної залежності, кокаїнової залежності, вживання стимуляторів.
35. Загальна характеристика нікотинізму.
36. Обтяження хімічних залежностей соматичними видами захворювань, ВІЛ та СНІДом.
37. Особливості лікування та реабілітації хімічно залежних осіб з обтяженням соматичними видами захворювань, ВІЛ та СНІДом.
38. Застосування програм зменшення шкоди при поєднанні опійної наркоманії та ВІЛ (СНІДу).
39. Вікові, статеві та гендерні аспекти формування залежностей.

40. Особливості формування та перебігу залежності у жінок та їх терапія.
41. Особливості формування та перебігу залежності у дитячому й ранньому підлітковому віці.
42. Особливості формування та перебігу залежності в середньому та похилому віці.
43. Поняття психологічного дефіциту при залежностях.
44. Клінічна класифікація різних видів залежностей. МКХ-10.
45. Положення хімічних та нехімічних залежностей у МКХ-10.
46. Критерії клінічної діагностики хімічної залежності.
47. Нехімічні залежності та їх види.
48. Діагностика зловживання наркотичними речовинами. МКХ-10.
49. Методи патопсихологічної та клінічної діагностики наркотичної залежності та залежної поведінки.
50. Приховані ознаки встановлення вживання індивідом психоактивних речовин.
51. Експертиза алкогольного і наркотичного сп'яніння: показання, нормативно-правове обґрунтування.
52. Правовий аспект здійснення експертизи алкогольного та наркотичного сп'яніння.
53. Використання лабораторних досліджень для здійснення експертизи сп'яніння.
54. Порядок направлення та показання для здійснення судово-наркологічної експертизи.
55. Процедура призначення хворим на алкоголізм та наркоманію примусових заходів медичного характеру.
56. Патопсихологічні порушення при наркоманіях.
57. Патопсихологічні порушення при алкоголізмі.
58. Особливості медико-психологічних порушень при алкоголізмі.
59. Особливості медико-психологічних змін при опійній наркоманії.
60. Роль і функції емоцій як психічного процесу.
61. Поняття про емоційну регуляцію поведінки.
62. Психологічні механізми формування залежної поведінки.
63. Когнітивні особливості залежних осіб. Поняття про захисні механізми особистості.
64. Стадії залучення до хімічної залежності.
65. Поведінкові патерни при формуванні залежностей.
66. Поняття протинаркотичного бар'єру.
67. Ознаки початку формування залежності.
68. Поняття співзалежності.

69. Поняття про сприяння та несприяння залежності.
70. Класифікація нехімічних видів залежності.
71. Поняття шкоди внаслідок формування нехімічних видів залежності.
72. Поняття поведінкових патернів, характерних для нехімічних видів залежності.
73. Інтернет-залежність як нехімічний вид залежної поведінки. Залежність від комп'ютерних ігор.
74. Залежність від азартних ігор.
75. Загальна характеристика особистісних рис, притаманних особам, схильним до нехімічних видів залежностей.
76. Мішені та рівні психолого-психотерапевтичної дії у комплексній терапії наркологічних хвороб.
77. Медико-психолого-соціальні аспекти лікувально-реабілітаційної допомоги. Основні принципи організації медико-соціальної реабілітації наркологічних хворих.
78. Необхідні умови ефективного функціонування реабілітаційної програми.
79. Мультидисциплінарність (бригадність) соціо-реабілітаційної роботи із залежними.
80. Особливості психолого-психотерапевтичної лікувальної та реабілітаційної роботи з жінками-наркоманами.
81. Значення та організація роботи із співзалежними як чинник комплексної терапії залежних станів.
82. Поняття терапевтичної інтервенції. Залучення до роботи залежного та співзалежних членів родини.
83. Поняття терапії залежностей, її складові. Мета і завдання психотерапевтичних впливів при залежності.
84. Реабілітація хворих на “важкі” види хімічних залежностей — наркоманії.
85. Види реабілітаційних програм, що їх застосовують при хімічних залежностях.
86. Принципи побудови стаціонарного реабілітаційного центру.
87. Когнітивно-поведінкова терапія, її роль у реабілітації наркозалежних.
88. Замісні програми. Програми зменшення шкоди “Harm Reduction”.
89. Раціональна психотерапія: місце і роль у комплексній терапії залежних станів.

90. Сугестивні методи психотерапії (гіпнотерапія, емоційно-стресова терапія, “кодування”, методики черезпредметного навіювання, аутогенна релаксація) у комплексній терапії залежних станів.
91. Поведінкова психотерапія (умовно-рефлекторна, ситуаційний тренінг, психодрама та ін.), місце і роль у комплексній терапії залежних станів.
92. Групова психотерапія в комплексній терапії залежних станів.
93. Психоаналіз та подібні методи в комплексній терапії залежних станів.
94. Сімейна психотерапія залежних станів.
95. Терапія реабілітаційним середовищем.
96. Застосування терапії зайнятстю.
97. Духовно-орієнтовані технології роботи з наркозалежними.
98. Правила роботи у психокорекційних групах та умови успішного функціонування психокорекційної групи.
99. Огляд програми “12 кроків”. Психологічний зміст програми “12 кроків”. Капітуляція, ідентифікація, проблема “дна особистості”.
100. Поняття про рецидив хвороби. Заперечення, капітуляція, процес одужання. Захисні механізми особистості.
101. Поняття видів шкоди від вживання хімічних речовин.
102. Психологічні типи поведінки у групі. Врахування їх при організації групової психокорекційної роботи.
103. Активність пацієнта як одна з основних умов, що сприяє подоланню залежності. Способи підвищення мотивації до лікування.
104. Моделі групової поведінки. Процеси групової динаміки. Критерії ефективності групового процесу. Типи лідерів та їх вплив на процеси групової динаміки. Характеристика ефективної групи.
105. Групова психологічна корекція (структура побудови групових занять).
106. Індивідуальна психологічна корекція (індивідуальні завдання для пацієнтів).
107. Концепція самопомоги як способу виходу із залежності. Цілі, завдання роботи груп самопомоги “Анонімні алкоголіки”.
108. Роль груп самопомоги АА у процесі одужання. Поняття ідентифікації, віри в одужання.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Навчальним планом дисципліни “Наркологія та залежні стани” передбачено контроль засвоєння знань у вигляді виконання контрольної роботи реферативного типу і складання комплексного заліку (екзаменаційного іспиту).

Контрольна робота з дисципліни має на меті виявити ступінь засвоєння студентами основних категорій, понять і міждисциплінарних зв'язків, загальних закономірностей формування залежностей. Тему контрольної роботи з наркології та залежних станів визначає викладач.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Медико-соціальні аспекти зловживання хімічними речовинами.
2. Організація наркологічної допомоги в Україні.
3. Етіопатогенетичні аспекти розвитку наркоманій.
4. Біопсихосоціальна модель розвитку залежностей.
5. Соціальний аспект проблеми алкоголізму та наркоманії.
6. Поняття про епідеміологічно значущі види залежностей.
7. Основні концепції розвитку наркотичної залежності (генетичні, поведінкові, психологічні).
8. Загальний перебіг наркологічних захворювань: гостра інтоксикація, зловживання, синдром залежності, стан абстиненції, ускладнення.
9. Загальні особливості клінічного обстеження хворих із залежністю від психоактивних речовин.
10. Роль осового клінічного синдрому залежності, патологічного потягу до психоактивних речовин.
11. Алкоголізм (клініка, діагностика, перебіг, стадії, реабілітація).
12. Опійна наркоманія (клініка, діагностика, перебіг, стадії, реабілітація).
13. Політоксикоманії та інші види хімічної залежності.
14. Загальна характеристика гашишної залежності, кокаїнової залежності. Вживання стимуляторів.
15. Загальна характеристика нікотинізму.
16. Обтяження хімічних залежностей соматичними видами захворювань, ВІЛ та СНІДом.
17. Особливості лікування та реабілітації хімічно залежних осіб з обтяженням соматичними видами захворювань, ВІЛ та СНІДом.

18. Застосування програм зменшення шкоди при поєднанні опійної наркоманії та ВІЛ (СНІДу).
19. Вікові, статеві та гендерні аспекти формування залежностей.
20. Поняття психологічного дефіциту при залежностях.
21. Клінічна класифікація різних видів залежностей. МКХ-10.
22. Критерії клінічної діагностики хімічної залежності.
23. Правовий аспект здійснення експертизи алкогольного та наркотичного сп'яніння.
24. Патопсихологічні порушення при наркоманіях.
25. Когнітивні особливості залежних осіб. Поняття про захисні механізми особистості.
26. Поняття протинаркотичного бар'єру. Ознаки початку формування залежності.
27. Поняття співзалежності. Поняття про сприяння та несприяння залежності.
28. Інтернет-залежність як нехімічний вид залежної поведінки. Залежність від комп'ютерних ігор.
29. Мішені та рівні психолого-психотерапевтичної дії у комплексній терапії наркологічних хвороб.
30. Поняття терапії залежностей, її складові. Мета і завдання психотерапевтичних впливів при залежності.
31. Види реабілітаційних програм, що їх застосовують при хімічних залежностях.
32. Духовно-орієнтовані технології роботи з наркозалежними.
33. Огляд програми “12 кроків”. Психологічний зміст програми “12 кроків”. Капітуляція, ідентифікація, проблема “дна особистості”.
34. Концепція самодопомоги як способу виходу із залежності. Цілі, завдання роботи груп самодопомоги “Анонімні алкоголіки”.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Айви А., Айви М., Саймен-Даунинг Л. Психологическое консультирование и психотерапия. Методы. Теория. Техники: Практическое руководство. — М., 1999. — 407 с.
2. Батищев В. В., Негерши Н. В. Методология организации программы психотерапии и реабилитации больных зависимостью от психоактивных веществ, имеющих низкий уровень мотивации на лечение. — М., 2001. — С. 38–48.

3. *Бэндлер Р., Гриндер Д., Сатир В.* Семейная терапия. — Воронеж: НПО “МОДЭК”, 1993. — 128 с.
4. *Билибин Д. П., Дворников В. Е.* Патофизиология алкогольной болезни и наркомании. — М.: Ун-т дружбы народов, 1990. — 104 с.
5. *Битти М.* Алкоголик в семье, или преодоление созависимости: Пер. с англ. — М.: Физкультура и спорт, 1997. — 331 с.
6. *Блейхер В. М., Крук И. В., Боков С. Н.* Практическая патофизиология. — Ростов н/Д, 1996. — 448 с.
7. *Браун Дж., Кристенсен Д.* Теория и практика семейной психотерапии. — СПб.: Питер, 2001. — 352 с.
8. *Валентин Ю. В.* Реабилитация в наркологии: Учеб. пособие. — М.: Прогрессивные биомедицинские технологии, 2001. — 34 с.
9. *Витакер К.* Полночные размышления семейного терапевта / Пер. с англ. М. И. Завалова. — М.: Независимая фирма “Класс”, 1998. — 208 с.
10. *Гофман А. Г., Бориневич В. В., Черняховский Д. А. и др.* Наркомании, токсикомании и их лечение: Метод. рекомендации. — М., 1979. — 27 с.
11. *Гузиков Б. М., Зобнев В. М., Ревзин В. Л.* Терапевтическое сообщество в системе реабилитации наркологических больных: Пособие для врачей. — СПб., 2000. — 27 с.
12. *Дереча В. А., Дереча Г. И., Карпец В. В.* Системный подход к организации реабилитации наркологических больных: Пособие для врачей. — Оренбург, 2001. — 24 с.
13. *Дегтярев В. Н., Чуркин Е. А.* Лечение больных алкоголизмом в стационарах с автономными базами трудотерапии // Алкоголизм / Под ред. В. С. Белоцерковского. — М.: Медицина. — 1970. — С. 36–58.
14. *Дудко Т. Н., Валентик Ю. Н., Вострокнутов Н. В. и др.* Концептуальные основы реабилитации несовершеннолетних, злоупотребляющих психоактивными веществами. — М., 2001. — 68 с.
15. *Москаленко В. Д.* Дети больных алкоголизмом (возраст от 0 до 18 лет). Серия: Обзоры по важнейшим проблемам здравоохранения и медицины // Обз. инф. НПО “Союзмединформ”. — М., 1990. — 68 с.
16. *Москаленко В. Д.* Предсказуем ли алкоголизм? Способы распознавания и устранения факторов риска // Обз. инф. НПО “Союзмединформ” — М., 1991. — 67 с.
17. *Рохлина М. Л., Козлов А. А.* Наркомании. Медицинские и социальные последствия. Лечение. — М.: Анахарсис, 2001. — 208 с.

18. *Рохлина М. Л. и др.* Принципы фармакотерапии наркомании: Пособие для врачей психиатров-наркологов. — М., 1997. — 18 с.
19. *Энтин Г. М.* Лечение алкоголизма. — М.: Медицина, 1990. — 416 с.
20. *Эйдемиллер Э. Г., Юстицкис В.* Психология и психотерапия семьи. — СПб.: Питер, 1999. — 656 с.
21. *Эриксон М., Хейли Дж.* Стратегии семейной терапии: Пер. с англ. — М.: Ин-т общегуманитарных исследований, 2001. — 448 с.

Додаткова

22. *Ахола Т., Фурман Б.* Краткосрочная позитивная психотерапия: Метод. пособие. — СПб.: Речь, 2000. — 220 с.
23. *Бабаян Э. А., Гонопольский М. Х.* Наркология. — М.: Медицина, 1987. — 336 с.
24. *Бабов К. Д., Дворяк С. В., Розанов В. А.* Система реабилитации больных наркоманией на основе сочетания психосоциальных подходов коррекции личности с фармакологическими и физиотерапевтическими средствами: Метод. рекомендации. — Одесса, 1996. — 32 с.
25. *Битенский В. С., Херсонский Б. Г., Дворяк С. В., Глушко В. А.* Наркомании у подростков. — К.: Здоровья, 1988. — 168 с.
26. *Бурлачук Л. Ф.* Психодиагностика личности. — К.: Здоровья, 1989. — 163 с.
27. *Валентик Ю. В.* Мишени психотерапии в наркологии: Лекции по наркологии / Под ред. проф. Н. Н. Иванца. — М.: Нолидж, 2000. — С. 295–308.
28. *Ван дер Берг К., Бувальда В.* Учебное пособие по наркологии для студентов медицинских институтов: Пер с англ. / Под ред. В. Б. Поздняка. — Минск: Интертракт, 1997. — 100 с.
29. *Гавенко В. Л., Самардакова Г. О., Бачериков М. Є.* Психіатрія і наркологія. — К.: Здоров'я, 1993. — 189 с.
30. *Завьялов В. Ю.* Психологические аспекты формирования алкогольной зависимости. — Новосибирск: Наука, 1988. — 198 с.
31. *Иванец Н. Н.* Лекции по наркологии. — 2-е изд., перераб. — М., 2000. — 435 с.
32. *Карвасарский В. Д.* Психотерапия. — М.: Медицина, 1985. — 302 с.
33. *Королев К. Ю.* Как избежать алкогольного срыва. — М.: Изд-во ин-та психотерапии, 2000. — 112 с.
34. *Литвиненко В. И.* Наркомания. Грех или болезнь? — Полтава: Квитель, 1998. — 36 с.

35. *Литвиненко В.* Альтернативные центры реабилитации наркозависимых в Украине. — Полтава: Квитень, 2000. — 61 с.
36. *Личко А. Е., Битенский В. С.* Подростковая наркология. — М.: Медицина, 1991. — 304 с.
37. *Максимова Н. Ю.* Психологічна профілактика вживання підлітками алкоголю та наркотиків. — К., 1997. — 207 с.
38. *Менделевич В. Д.* Клиническая и медицинская психология. — М.: Медпресс, 1999. — 558 с.
39. *Методы эффективной психокоррекции: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченюк.* — Минск: Харвест, 1999. — 816 с.
40. *Осятинський В.* Гріх чи хвороба? — Львів, 1998. — 118 с.
41. *Перлз Фредерик.* Гештальтсеминары. — М.: Ин-т общегуманитарных исследований, 1998. — 325 с.
42. *Пятницкая И. Н.* Наркомании: Руководство для врачей. — М.: Медицина, 1994. — 544 с.
43. *Ревенюк А. Д., Лысенко И. П.* Патопсихологическое обследование больных алкоголизмом: Метод. рекомендации. — К., 1986. — 24 с.
44. *Роджерс К. Р.* Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы. — М.: ЭКСМО-Пресс, 1999. — 464 с.
45. *Сидоренко Е. В.* Мотивационный тренинг. — СПб.: Речь, 2000. — 234 с.
46. *Сидоров П. И., Юзефович Г. Я.* Дорога в один конец: наркомании у подростков. — Архангельск: Изд-во АГМ, 1998. — 106 с.
47. *Уолен С., Дигусен Р., Уэселер Р.* Рационально-эмотивная психотерапия. — М.: Ин-т гуманитарных знаний, 1997. — 257 с.
48. *Фридман Л. С., Флеминг Н. Д., Робертс Д. Х.* Наркология: Пер. с англ. — М.: Бином, 1998. — 318 с.
49. *Шабанов П. Д., Штакельберг Н.* Наркомании: патопсихология, клиника, реабилитация. — Санкт-Петербург: Лань, 2000. — 367 с.
50. *Шмалей С. В.* Основы наркологии. — Херсон: Херсон. гос. пед. ун-т, 1998. — 207 с.
51. *Энциклопедия психологических тестов.* — М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. — 496 с.
52. *Alcoholics Anonymous. Thirty-Ninth Annual Meeting of the General Service Conference of Alcoholics Anonymous: Final Report.* — N.-Y.: Alcoholics Anonymous World Services, 1999. — 218 p.
53. *Alcoholics Anonymous.* — N.-Y.: Alcoholics Anonymous World Services, 1998. — 184 p.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Наркологія та залежні стани”	4
Зміст дисципліни “Наркологія та залежні стани”	5
Питання для самоконтролю	10
Методичні вказівки до виконання контрольної роботи.....	14
Теми контрольних робіт	15
Список літератури	16

Відповідальний за випуск *Ю. В. Нешкуренко*
Редактор *О. І. Маввська*
Комп’ютерне верстання *А. М. Голянда*

Зам. № ВКЦ-4626

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідectво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*